

نوع مقاله: ترویجی

موضوع‌شناسی بازار فارکس^۱

s.s.tabaei@gmail.com

سیدصادق طباطبائی نژاد / دکترای اقتصاد دانشگاه عدالت
دریافت: ۹۹/۱۰/۱۵ پذیرش: ۱۴۰۰/۰۱/۲۹

چکیده

فارکس (Forex) (Foreign exchange؛ تبادل ارز) به منظور تبادل ارز بین بانک‌های ایجاد شد، ولیکن اکنون در میان عامه مردم به‌عنوان بازاری برای مبادله نرخ برابری ارزها شناخته می‌شود. با توجه به اعلام ممنوعیت فعالیت بازار فارکس توسط مراجع اقتصادی، قضایی بر پایه مبانی شرعی و قانونی این مقاله به منظور آشنایی با این بازار مالی به روش توصیفی و به‌صورت کتابخانه‌ای و میدانی نگارش یافته است. یافته‌های ما نشان می‌دهد فارکس، بازاری غیرواقعی با مبادلات صوری بوده که فعالان آن با درجه ریسک‌پذیری بالا صرفاً با پیش‌بینی و تحلیل تکنیکال نوسانات به خرید و فروش نرخ برابری و نه خود ارز می‌پردازند. چالش اصلی این بازار در ماهیت مبیع و عدم مالیت آن در کنار شبهه اکل مال بالباطل، صوری و غرری بودن این بازار می‌باشد.

کلیدواژه‌ها: مبادله نرخ برابری ارزها، جفت ارز، اسپرد، لوریج، مارجین، چالش فقهی فارکس.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

مقدمه

۱. بازار سهام (stock market)، نهادی است که در آن سهام شرکت‌های پذیرفته‌شده و مشتقات آن معامله می‌شود.

۲. بازار کالا (commodity market)، یک بازار سازمان‌یافته است که در آن کالاهای مختلف مانند پنبه، ذرت، شکر، قهوه، غلات و همچنین فلزات با ارزش در آن معامله می‌شوند و بخش عمده‌ای از معاملات در این بازار به منظور تحویل در آینده صورت می‌گیرد.

۳. بازار اوراق قرضه (bond market)، در این بازار، اوراق قرضه و بدهی منتشرشده توسط نهادهای مختلف معامله می‌شود.

۴. بازار فارکس، یک بازار نامتمرکز است که در آن ارزها با هم معاوضه می‌شوند و معامله‌گران کسب عائدی را در تغییرات نرخ ارزها دنبال می‌کنند. این بازار به دو مفهوم در ادبیات اقتصادی شناخته می‌شود؛ در شکل ساده و ابتدایی آن به‌عنوان بازاری برای تبادل ارزهای مختلف می‌باشد؛ عملیاتی که بانک‌ها و صرافی‌ها هم‌اکنون متصدی آن می‌باشند. در شکل جدید آن، که در فضای مجازی مطرح است و اختصاص به منطقه یا کشوری خاص ندارد، سفته‌بازان با سامان‌دهی بازاری منسجم با رصد نوسانات نرخ ارز در طول زمان و تحلیل حرکت آن به مبادله نرخ برابری ارزها به منظور فعالیت‌های سودگرایانه می‌پردازند.

این مقاله به دنبال پاسخ به این سؤال اصلی است که بازار فارکس در نگاه عرفی چگونه بازاری است؟ برای پاسخ به این پرسش لازم است سؤالاتی همچون چستی معوض در بازار فارکس؟ چگونگی مبادله در این بازار؟ چالش‌های فقهی پیشروی آن پاسخ داده شود.

پاک‌مرام و یزدانی (۱۳۹۰) ضمن معرفی بازار فارکس معتقدند: مزایای چشم‌گیری چون هزینه پائین، امکان معامله در بازار نزولی و صعودی، تغییرات قیمتی اندک، معامله به‌صورت ۲۴ ساعته، اعتبار اهرمی بالاتر نسبت به بازار سهام و ابعاد جهانی بازار فارکس، آن را در جایگاه ویژه‌ای قرار داده است.

برارپور (۱۳۹۷) پس از معرفی بازار فارکس با استناد به قواعد و ملاکات احکام شرعی بر صحت، اصل معاملات این بازار را بنا بر ارتکازات عقلایی و رویکرد اسلام در احکام معاملات در قالب امضایی و بنا بر اصل اولیه صحت معاملات که اکثر فقهای معاصر بدان معتقدند، صحیح دانسته و معتقد است تمهید قواعد و مقررات متقن، تأسیس شرکت کارگزاری مستقیم تحت نظر بانک مرکزی ایران، معرفی بروکرهای معتبر و رگوله، آموزش افراد مستعد در این

مزیت‌های نسبی و مطلق کشورها در کنار منطق تجارت، نیاز به استفاده از پول محلی کشور مبدأ را برای واردکنندگان کالا و خدمات و یا سرمایه‌گذاران در آن کشور ایجاد کرده است. با لغو قرارداد برتن وودز (Bretton Woods) و پذیرش شناور شدن نرخ ارز از سوی کشورهای تأثیرگذار صنعتی از سال ۱۹۷۳ ارزش‌گذاری ارزها بر مبنای عرضه و تقاضا در بازارهای جهانی مورد توجه قرار گرفت. تبادل ارز در ابتدا توسط بانک‌های مرکزی انجام می‌شد؛ اما به مرور زمان بانک‌ها، شرکت‌های تجاری و بخشی از مردم به فعالان این بازار تبدیل شدند. براساس داده‌های بانک تسویه حساب‌های بین‌المللی (BIS) در آوریل ۲۰۱۹ گردش مالی خالص این بازار میانگینی حدود ۶۶ تریلیون دلار در روز داشته است - لازم به ذکر است این مقدار نسبت به شمارش مضاعف مبادلات داخلی و خارجی تعدیل شده و شامل معاملات نقدی، سوپا، فوروارد و حق اختیار می‌گردد.

با گسترش نفوذ اینترنت و روحیه سوداگری در کنار بازاری که در آن نیازهای واقعی با در اختیار قرار دادن ارز به متقاضیان پوشش داده می‌شود، بازاری برای کسب درآمد از نوسانات نرخ ارزهای مختلف ایجاد گردید. در این نوشتار به تبیین و توضیح بخشی از بازار تبادلات ارزی که در آن ارزش پول یک کشور در برابر پول کشور دیگر براساس انتظارات و پیش‌بینی‌ها معاوضه می‌شود، می‌پردازیم.

مثلاً اگر نرخ برابری دلار به یورو (USD/EUR) برابر با ۰.۸۲۰۶ باشد در نوع اول شخصی برای تهیه ۱۰۰۰ دلار که احتیاج دارد ۸۲۰۶ یورو پرداخت می‌کند، اما در نوع دوم وی نیازی به دلار ندارد، بلکه به انگیزه کسب سود کوتاه‌مدت با توجه به تحلیل و پیش‌بینی خود از نوسانات نرخ برابری دلار به یورو وارد بازار فارکس می‌شود. اگر انتظار داشته باشد دلار ظرف چند ساعت آینده تقویت و ارزش آن در برابر یورو بالا می‌رود - مثلاً قیمت هر دلار ۰.۸۴۰۱ یورو می‌شود - اقدام به خرید می‌کند و اگر پیش‌بینی کند که دلار تضعیف می‌شود و نرخ برابری آن کاهش می‌یابد اقدام به فروش می‌کند و در پایان مبادله براساس صحت تحلیل و پیش‌بینی از این اختلاف نرخ برابری سود کسب می‌نماید.

در اندیشه سرمایه‌داری قیمت سبب تخصیص بهینه می‌شود و کشف آن در بازار رقابتی امکان‌پذیر است و به‌طور کلی بازارها به چهار دسته تقسیم می‌شوند:

جهان، برای تجارت باز است و بانک‌ها و دیگر مؤسسات در هر ساعتی از شب و روز، به غیر از روزهای شنبه و یکشنبه، به تبادل ارز می‌پردازند؛ زیرا درحالی که بعضی از بازارها به تجارت روزانه خود خاتمه می‌دهند، بازارهای دیگر در جهان شروع به تجارت می‌کنند.

با توجه به اینکه سود در مواقعی معنادار است که حجم بازار بسیار زیاد و در حال حرکت جدی باشد؛ از این رو، به نظر می‌رسد از ساعت ۷ تا ۸ صبح به وقت GMT که بازارهای آسیا و اروپا همپوشانی دارند و نیز از ساعت ۱۲ تا ۱۵ به وقت GMT که بازارهای اروپا و آمریکا همپوشانی دارند، بهترین زمان برای مبادله است. بنابراین براساس استراتژی کسب سود و مدیریت سرمایه، به دلیل نوسانات شدید ناشی از ورود حجم بالای نقدینگی به بازار در این دو زمان، یا باید از انجام معامله دوری کرد و یا از نوسانات مذکور بهره مناسب را برد.

۲-۲. معاملات دو طرفه

در بازارهای دیگر مالی برای کسب سود در مورد کالاها، فقط می‌توان از پیش‌بینی روند صعودی قیمت‌ها استفاده کرد ولی در بازار فارکس هر جفت ارز به غیر از قابلیت خرید، قابلیت فروش نیز دارد؛ یعنی فرد می‌تواند جفت ارز موردنظر را بخرد و یا بفروشد، حتی اگر صاحب آن نباشد، و براساس تحلیل خود از کاهش ارزش ارز، سود ببرد؛ چراکه روند نزولی ارزش یک ارز در اصل روند صعودی ارزش ارز متقابل می‌باشد. به همین دلیل نه‌تنها از روند صعودی افزایش ارزش یک ارز، بلکه از روند نزولی کاهش ارزش یک ارز می‌توان سود کسب کرد.

۲-۳. معاملات لحظه‌ای

خرید و فروش لحظه‌ای از هر نقطه‌ای از جهان، تنها با دسترسی به اینترنت یا تلفن.

۲-۴. اهرم افزایش سرمایه

اعطای اعتبار سرمایه‌گذاری از سوی کارگزاران به خریداران برای انجام معاملات، که گاه تا چند صد برابر اصل سرمایه می‌باشد. به این عمل اصطلاحاً لوریج (Leverage) گفته می‌شود.

۲-۵. وجود حساب‌های آزمایشی

به منظور آشنایی با بازار، آموزش چگونگی انجام و افزایش قدرت تحلیل در انجام مبادلات، کارگزاری‌ها حساب‌های آزمایشی را ایجاد می‌کنند.

بازار حرفه‌ای می‌تواند از جمله رؤس مهم در سازمان بورس باشد. نوری و دیگران (۱۳۹۸) ضمن بیان برخی از ویژگی‌های بازار فارکس می‌نویسند: ضررهای مالی حاصل از معاملات فارکس، به فرد معامله‌گر منحصر نبوده و در پی خروج بی‌رویه ارز کشور، جامعه را نیز به آشکال مختلف تحت تأثیر قرار می‌دهد و با استناد به قواعدی همچون لاضرر، ممنوعیت بیع غرری، مصلحت نظام و غیره وجه عدم جواز این معاملات در قانون ایران مبرهن می‌گردد.

عریبات و العون (۲۰۱۱) با بررسی علت تحریم این نوع از مبادلات معتقدند: علت اصلی بحران اقتصادی حاضر رواج این گونه از مبادلات می‌باشد. در این مقاله با توجه به فهم و ارتکاز عرفی معامله‌گران به توضیح مفهیم و چگونگی انجام مبادلات در شکل جدید بازار فارکس می‌پردازیم.

۱. فارکس

فارکس بازاری مجازی و غیرمتمرکز برای مبادله نرخ برابری ارزهاست، که فعالان آن به دنبال کسب عائدی از نوسانات نرخ ارز براساس پیش‌بینی‌ها و انتظارات می‌باشند. در این بازار خرید یا فروش هر جفت ارز به معنی تصاحب مجازی آن در زمان موردنظر بوده و ارز به صورت اسکناس، سکه و حتی حواله جایجا نمی‌گردد. این بازار با توجه به سرعت بالا و ریسک زیاد بالای نوسانات، مورد توجه معامله‌گران ریسک‌پذیر می‌باشد. از این رو، با افتتاح حساب در کارگزاری‌های (Broker) اینترنتی و ایجاد موقعیت خرید (فروش) یک جفت ارز با رصد و تحلیل داده‌ها در مدت زمان کوتاه و فروش (خرید) آن، سود یا ضرر معامله‌گر با توجه تغییرات قیمتی جفت ارز مبادله شده، تحقق می‌یابد.

نرخ ارز و تغییرات قیمتی ارزها در این بازار همان نرخ بازار حقیقی تبادل ارز بوده که براساس ترکیبی از سیاست‌گذاری‌های اقتصادی کشورها، پیش‌بینی‌ها از روند کلان اقتصادی، تفاوت‌های نرخ بهره، رشد و قدرت اقتصادی شکل می‌پذیرد.

۲. مزایای بازار فارکس نسبت به سایر بازارها

۲-۱. فعالیت ۲۴ ساعته بازار

بازار فارکس به شکل نقدی (Spot) در بین تمامی بازارهای جهان منحصربه‌فرد است؛ زیرا معامله در این بازار به صورت ۲۴ ساعته انجام می‌شود. در هر ساعتی از شبانه‌روز یک مرکز مالی مهم در نقطه‌ای از

۳. مفاهیم بازار فارکس

۳-۱. نمادها در بازار فارکس

برای نام‌گذاری اختصاری ارزها در بازار فارکس معمولاً از دو حرف اول نام کشور موردنظر و حرف اول ارز آن کشور استفاده می‌شود. برای نمونه، بین ژاپن با نماد JPY که برگرفته از حروف Japanese Yen است؛ علامت‌گذاری می‌شود و یورو اتحادیه اروپا با نماد EUR شناخته می‌شود.

۳-۲. جفت ارز (Currency Pairs)

در این بازار یک جفت ارز که بیانگر ارزش و قیمت یک ارز براساس ارز دیگر است، مبادله می‌گردد. ارز اول را ارز پایه و ارز دوم را ارز متقابل یا مظنه می‌نامند. معامله خرید یک جفت ارز، به معنی خرید ارز پایه و فروش ارز متقابل بوده و معامله فروش همان جفت ارز به معنی فروش ارز پایه و خرید ارز متقابل می‌باشد. به‌عنوان مثال نماد (EUR/USD) بیانگر نرخ برابری یورو به دلار - قیمت دلاری هر یورو - می‌باشد. در این بازار این جفت‌ارز ممکن است دارای قیمت خرید و قیمت فروشی همانند یا متفاوت باشد. همچنین نماد (USD/JPY) نشان‌دهنده قیمت یک دلار براساس ین ژاپن می‌باشد.

لازم به ذکر است نرخ برابری ارزها بجز ین ژاپن، معمولاً تا چهار رقم اعشار محاسبه می‌گردد و در اغلب موارد، قیمت ارزها به شکل یک رقم صحیح و چهار رقم اعشار آورده می‌شود. در جفت ارزهایی که نرخ برابری آنها تا چهار رقم اعشار محاسبه می‌شود، به رقم چهارم بعد از اعشار پیمپ یا پوینت گفته می‌شود. مثلاً اگر قیمت یورو به دلار - EUR/USD - از ۱۰۳۳۸۲ به ۱۰۳۳۸۴ برسد، می‌گویند ۲ پیمپ افزایش یافته است و یا اگر قیمت پوند به دلار از ۱۰۸۸۵۵ به ۱۰۸۷۵۷ برسد، گفته می‌شود نرخ برابری پوند به دلار، ۹۸ پیمپ کاهش یافته و در جفت ارزهایی که شامل ین ژاپن هستند، رقم دوم بعد از اعشار پیمپ یا پوینت نامیده می‌شود. به‌عنوان مثال اگر قیمت پوند به ین - GBP/JPY - از ۱۸۸۰۹۹ به ۱۸۸۰۸۸ برسد، شاهد افزایش ۱۱ پیمپ خواهیم بود.

۳-۳. اقسام جفت‌ارزها در بازار فارکس

۱. جفت ارزهای اصلی (Major Pairs): جفت ارز اصلی با توجه به جایگاه دلار آمریکا در اقتصاد جهانی همواره ترکیبی است از دلار با یورو، پوند، ین، فرانک سوئیس و دلار استرالیا و کانادا که تقریباً ۸۰

درصد حجم معاملات این بازار را شامل می‌شود و این جفت‌ارزها معمولاً دارای نوسانات کم، نقدینگی بالا و کارمزد معاملاتی (اسپرد) کمتری نسبت به سایر جفت‌ها هستند.

۲. جفت‌ارزهای کراس (CROSS): جفت‌هایی که در آن دلار آمریکا وجود ندارد؛ مانند یورو / پوند، یورو / ین، پوند / ین و غیره. این جفت‌ارزها معمولاً دارای نقدینگی کمتر و نوسانات بیشتری نسبت به جفت‌ارزهای اصلی هستند.

۳. جفت‌ارزهای اکزوتیک (Exotic): ارزهای اقتصادی

کوچک‌تر یا نوظهور هستند که با دلار یا یورو و یا پوند یک جفت ارز را تشکیل می‌دهند با توجه به نقدینگی کمتر، نوسانات بیشتر و حساسیت به دستکاری قیمت‌ها و تحولات سیاسی و مالی این ارزها پرریسک‌تر است. لذا دارای اسپرد بالاتری هستند.

۳-۴. اسپرد (Sprad) و تفاوت قیمت خرید و فروش

در بازار فارکس، برای هر جفت‌ارز در هر لحظه دو قیمت متفاوت وجود دارد؛ یکی قیمت خرید (Ask) و دیگری قیمت فروش (Bid) به تفاوت این دو قیمت، اسپرد گفته می‌شود به بیان دیگر اسپرد در واقع هزینه‌ای است که معامله‌گر برای انجام معامله خود به عنوان حق‌الزحمه اجرای سفارش می‌پردازد این نرخ ممکن است مقدار ثابت یا متغیر باشد. برای نمونه، در نرم‌افزار معاملاتی اگر در جدول جفت‌ارز (EUR/USD) نگاه‌شده شده باشد قیمت خرید ۱.۴۷۰۳ و قیمت فروش ۱.۴۷۰۱ اسپرد این مبادله دو پوینت یا دو پیمپ خواهد بود لازم به ذکر است که اکثر جفت‌ارزهای عمده، دارای اسپردی بین یک تا سه پیمپ می‌باشند.

۳-۵. لات (Lot)

در بازار فارکس، معاملات به صورت بلوک‌های ارزی صورت می‌گیرد. واحد اندازه‌گیری و حجم استاندارد معاملات در این بازار لات نامیده می‌شود. هر لات برابر با صد هزار واحد ارز پایه می‌باشد. به منظور رونق بیشتر این بازار و افزایش تعداد مبادلات، حجم‌های کمتری مانند نانو لات (صد واحد)، میکرو لات (هزار واحد) و مینی لات (ده هزار واحد) برای اندازه مبادلات معرفی گردید. با توجه به نوسانات چند پیمپ نرخ‌های برابری تعیین حجم معامله در میزان سود و زیان تأثیر بسزایی دارد.

۳-۶. لوریج یا اهرم افزایش سرمایه

یکی از مهم‌ترین دلایل جذابیت این بازار، وجود اهرم یا لوریج می‌باشد. لوریج ابزاری است که کارگزاران بازار فارکس در اختیار معامله‌گران قرار می‌دهند تا آنها بتوانند حجم بالاتری از معاملات را با پرداخت مبلغی کمتر انجام دهند. این امر امکان سود بردن از معاملاتی با حجم بالاتر از سرمایه واقعی را به وجود می‌آورد. از سوی دیگر احتمال ریسک و ضرر بیشتر را افزایش می‌دهد. چون هدف معامله‌گران در این بازار، نوسان‌گیری بوده و مبادله فیزیکی ارز مدنظر نمی‌باشد؛ از این‌رو، با توجه به کم بودن دامنه تغییرات نرخ ارز - روزانه در حدود یک درصد - میزان سود (ضرر) در معاملات بسیار پایین خواهد بود و جذابیتی برای سرمایه‌گذاری در این بازار وجود نخواهد داشت. لذا کارگزاری‌ها با اعطای اعتبار و افزایش قدرت مبادله، ضمن افزایش درآمد خود از مبادلات افراد ریسک‌پذیر را برای ورود به این بازار تشویق و ترغیب می‌کنند. با وجود اهرم، برای انجام حجم بالای از معاملات، مشتری لازم نیست تمام سرمایه لازم برای انجام معامله موردنظر را در اختیار داشته باشد؛ بلکه براساس اعتباری که کارگزار در اختیار وی قرار می‌دهد، تنها با پرداخت سهم کوچکی از حجم کلی معامله موردنظر می‌تواند اقدام به انجام معامله کند. برای نمونه وقتی که حساب فردی دارای لوریج ۱:۱۰۰ (یک به صد) باشد، وی می‌تواند صد دلار را با پرداخت یک دلار معامله کند و برای معامله یک لات (صد هزار واحد) دلار، تنها نیاز است که ۱۰۰۰ دلار پرداخت شود از این‌رو، می‌توان گفت با لوریج ۱:۱۰۰، قدرت مبادلاتی فرد مضربی از ۱۰۰ خواهد شد و اگر لوریج ۱:۲۰۰ (یک به دو) باشد، برای معامله ۱۰ لاتی باید یک دویستام حجم معامله را تأمین کرد؛ پس ۵۰۰۰ دلار لازم دارید تا ۱۰ لات در این حساب مبادله شود (یک میلیون دلار تقسیم بر ۲۰۰)

حجم معامله صورت می‌پذیرد و مقدار آن در کارگزاری‌ها، متفاوت است. توجه به این نکته ضروری است که میزان مارجین در میزان افزایش اعتبار حساب ما تأثیرگذار است. مثلاً اگر در حساب کاربری ما ۱۰۰۰ دلار موجود است و مارجین کارگزار ۵ درصد باشد؛ در صورتی که بخواهیم با اهرم ۱:۱۰۰ به انجام معامله بپردازیم و قرار باشد یک پوزیشن یک لاتی که معادل ۱۰۰,۰۰۰ دلار است را آغاز کنیم، کارگزار مطابق مارجین باید ۵ درصد ۱۰۰,۰۰۰ دلار را در حساب ما بلوکه کند، که برابر است با ۵,۰۰۰ دلار؛ و حال آنکه موجودی حساب ما فقط ۱,۰۰۰ دلار می‌باشد؛ بنابراین ما امکان استفاده از اهرم ۱:۱۰۰ را نداشته و تنها می‌توانیم از اهرم ۱:۲۰ استفاده کنیم.

۳-۸. بهره‌شبانیه

بهره‌شبانیه تفاوت بین نرخ بهره بانکی دو ارز موجود در یک ترکیب جفت ارز می‌باشد؛ وقتی که معامله‌گر موقعیت خود را در ساعت ۲۴:۰۰ به وقت نرم‌افزار معاملاتی خود نیندد، بهره‌ای را پرداخت یا دریافت می‌کند.

مثلاً اگر نرخ بهره بانکی سالانه یورو ۴ درصد و دلار آمریکا ۳ درصد باشد؛ در صورت داشتن موقعیت دلار / یورو بابت یک شب نگهداری دلار خریداری شده، بهره اخذ کرده و بابت یک شب یوروی فروخته شده نیز بهره پرداخت کنیم. کارگزار تفاوت این دو نرخ بهره را به نسبت حجم پوزیشن ما برای یک شب محاسبه کرده و به صورت مثبت و یا منفی در حساب ما منظور می‌کند. به بیان دیگر، وقتی یک ارز با نرخ بهره بالاتر خریداری می‌شود و یا یک ارز با نرخ بهره پایین‌تر به فروش می‌رسد، سود بیشتری در صورت نبستن موقعیت مبادله به معامله‌گر تعلق می‌گیرد.

۳-۹. نرم‌افزار معاملاتی

تمامی کارگزاران به منظور دسترسی مشتریان خود به بازار و انجام مبادلات و مشاهده روند قیمت‌ها، از پلتفرم‌های تحلیلی و معاملاتی مختلفی استفاده می‌کنند که معروفترین آنها ساخته یک شرکت روسی به نام Meta Quotes است. این نرم‌افزار با نام تجاری متاتریدر (Meta trader) در نسخه‌های متفاوت برای انواع سیستم عامل‌ها به صورت رایگان در دسترس قرار دارد. لازم به یادآوری است که آموزش کار با نرم‌افزار معاملاتی قبل از ورود در معاملات،

۳-۷. مارجین (Margin)

مارجین مقداری پولی هست که کارگزار برای یک معامله به‌عنوان وثیقه نگهداری می‌کند. با افتتاح حساب در کارگزاری برای پوشش زیان احتمالی مقداری از وجه نقدی متعلق به فرد مسدود شده و اجازه معامله با آن داده نمی‌شود. به عبارت دیگر، کارگزار در ازای باز نگاه داشتن معامله، مبلغی را بلوکه می‌کند.

لازم به ذکر است محاسبه مارجین معمولاً براساس درصدی از

در کنار افتتاح حساب آزمایشی و یافتن روش صحیح معامله با استراتژی مشخص توصیه فعالان حرفه‌ای این بازار می‌باشد.

۴. چگونگی مبادله

این بازار برای سود بردن از نوسانات قیمت ارز طرح‌ریزی شده و هر جفت‌ارز یک کالا محاسبه می‌شود، که قیمت آن نوسان داشته و از خرید و فروش آن کسب درآمد دنبال می‌شود.

فردی پس از افتتاح حساب در یک کارگزاری اینترنتی بازار فارکس، پیش‌بینی می‌کند ارزش دلار در مقابل یورو کاهش می‌یابد؛ از این رو، برای مصون ماندن از کاهش ارزش دارایی ۵۰۰۰۰ دلاری خود و کسب سود از این امر اقدام به خرید یورو با جفت‌ارز EUR/USD در نرخ بازاری ۱.۲۵۰۰ می‌کند. در همان روز در صورتی که درست حدس زده باشد، با تقویت یورو در برابر دلار و افزایش قیمت یک یورو به ۱.۲۵۵۰ دلار وی با فروش یورو خریداری شده در ابتدای روز، درآمدی معادل ۲۵۰ دلار کسب خواهد کرد (۵۰۰۰۰ × ۰.۰۰۵) و اگر گمان وی به خطا رود و دلار تقویت گردد و نرخ برابری ۱.۲۴۵۰ شود، وی در صورت بستن موقعیت مبادله، به میزان ۲۵۰ دلار ضرر خواهد کرد ممکن است با توجه به نوسانات نرخ ارز، فرد بخواهد مبادله ایجاد شده را تمدید کند؛ از این رو، با توجه به اختلاف نرخ بهره آمریکا و اتحادیه اروپا حساب وی بدهکار یا بستانکار می‌شود.

نکته دیگر اینکه با وجود اهرم افزایش سرمایه در این بازار، فرد می‌تواند با همین میزان سرمایه سود یا ضرر بیشتری داشته باشد. مثلاً اگر اهرم ۵۰:۱ باشد - حداکثر تأمین اعتبار در ایالات متحده به این میزان است - میزان حجم اعتبار در حجم سرمایه مورد اشاره (۵۰۰۰۰ دلار) برابر با ۲۵۰۰۰۰۰ دلار خواهد بود و طبق فروض مورد اشاره معادل ۱۲۵۰۰ دلار سود یا ضرر می‌کند این ویژگی بازار فارکس سبب می‌شود فرد با حجم کم سرمایه، سود یا زیان سریع و بزرگی را متحمل شود.

مثالی دیگر با افتتاح حساب میکرو لاتی ۵۰۰ دلاری و سفارش موقعیت معامله ۰.۱ میکرو لاتی کارگزار ۱۲۵ دلار وثیقه طلب کند. از این رو، جزئیات حساب ما به صورت زیر خواهد بود:

- مقدار معامله: ۱۰۰ دلار؛

- موجودی: ۴۰۰ دلار؛

- مارجین: ۱۲۵ دلار؛

- مقدار آزاد: ۲۷۵ دلار؛

- بالانس: ۵۰۰ دلار.

با توجه به اینکه معمولاً حداقل ۱۰۰ دلار برای انجام معامله لازم است، از این رو، با مقدار آزاد - باقیمانده - فقط یک معامله دیگر می‌توان انجام داد؛ چون وقتی ۱۰۰ دلار از این قسمت (از ۲۷۵ دلار) برای مبادله برداشت می‌شود، ۱۲۵ دلار نیز به قسمت مارجین منتقل می‌شود. در این صورت جزئیات حساب به صورت زیر خواهد بود:

- مقدار معامله: ۲۰۰ دلار؛

- موجودی: ۳۰۰ دلار؛

- مارجین: ۲۵۰ دلار؛

- مقدار آزاد: ۵۰ دلار؛

- بالانس: ۵۰۰ دلار.

تنها ۵۰ دلار دیگر باقیمانده که با آن نمی‌توان وارد معامله جدید شد؛ و حتی اگر در دو معامله سود به دست آوریم و اعتبار ما را به ۱۰۰ دلار برسد، چون ۱۲۵ دلار برای مارجین آن نداریم، معامله جدید امکان‌پذیر نخواهد بود.

نکته پایانی

بازار اینترنتی فارکس برای سود بردن از نوسانات نرخ ارزها طرح‌ریزی شده و فعالان آن متقاضی حقیقی ارز نمی‌باشند، با توجه به عدم وجود نهاد نظارتی و تنظیم مقررات (رگولاتور) در ایران و تحریم‌های اقتصادی، امکان استفاده از بروکرهای مورد اطمینان و معتبر برای فعالان ایرانی وجود نداشته و کارگزاری‌های فعال فارسی، قابل راستی‌آزمایی نیستند. در اغلب سایت‌های کارگزاری، هشدار ریسک و در معرض خطر بودن سرمایه داده می‌شود همچنین برخی یافته‌ها و آمارها نشان می‌دهد اغلب معامله‌گران با ضرر و از دست دادن سرمایه خود در کنار خروج ارز از کشور، این بازار را ترک می‌کنند.

آنچه قبل از هر چیز درباره این بازار محل بحث است ماهیت معوض می‌باشد اینکه فرد چه چیزی را خریداری یا بفروش می‌رساند. به نظر می‌رسد مبیع در این بازار نرخ برابری ارزهاست با توجه به تعریف بیع به انتقال عین مملوکه از شخصی به شخص دیگر در قبال دریافت عوض (طوسی، ۱۳۸۷، ج ۲، ص ۷۶)؛ بسیاری از فقها عین بودن مبیع را شرط صحت و تنفیذ عقد بیع دانسته‌اند

منابع.....

- انصاری، مرتضی، ۱۴۱۵ق، *المکاسب*، قم، کنگره جهانی بزرگداشت شیخ اعظم انصاری.
- برابور، ابراهیم، ۱۳۹۷، «تبیین ماهیت و چیستی بازار فارکس و بایسته‌های آن در فقه و حقوق ایران»، *پژوهشنامه حقوق خصوصی عدالت*، سال پنجم، ش ۱۰، ص ۹-۳۴.
- پاک‌مرام، عسگر و مریم یزدانی، ۱۳۹۰، «مقایسه بازار فارکس با بازار سهام»، *بررسی مسائل و سیاست‌های اقتصادی*، ش ۹ و ۱۰، ص ۱۳۱-۱۵۰.
- طوسی، محمدین حسن، ۱۳۸۷ق، *المبسوط فی فقه الامامیه*، چ سوم، تهران، المكتبة المرتضوية.
- عربیات، وائل محمد عبد الله و احمد عبدالله العون، ۲۰۱۱م، «الضوابط الشرعية للتجارة الالكترونية في المعاملات الدولية»، *المجلة الأردنية في الدراسات الإسلامية*، مج ۷، العدد ۱، ص ۱۷۳-۱۸۶.
- نائینی، محمدحسین، ۱۴۱۳ق، *المکاسب و البیع*، قم، جامعه مدرسین.
- نوری، سمیه و دیگران، ۱۳۹۸، «تحلیل فقهی بازار بین‌المللی فارکس با تکیه بر ممنوعیت آن در قوانین ایران»، *پژوهش‌نامه حقوق اسلامی*، ش ۴۹، ص ۷۷-۹۶.

(انصاری، ۱۴۱۵ق، ج ۳، ص ۸۷). لذا مفهوم بیع در این نوع مبادله تحقق نمی‌یابد و حتی با توسعه در مفهوم بیع به مبادله مال (نائینی، ۱۴۱۳ق، ج ۱، ص ۸۷)، مالیت نرخ برابری ارز و قابل انتقال بودن آن به دیگری حتی در ظرف اعتبار متصور نیست. برای نمونه، با خرید جفت ارز یورو به دلار در نرخ ۱.۱۹۱۰، خریدار مالک چه چیزی می‌شود و با فروش آن در قبال انتقال چه چیزی درآمد کسب می‌کند؟ و اساساً منفعت عقلایی حلال نرخ برابری ارز چیست تا در دایره اموال قرار گرفته و مورد رغبت و مبادله واقع شود؟

نتیجه‌گیری

اگرچه فارکس به‌عنوان بازار تبادلات ارزی شناخته می‌شود؛ اما آنچه در حال حاضر در فضای مجازی به این نام مطرح است، واقعیتی جز پیش‌بینی نرخ ارز و کسب عائدی از نوسانات ندارد و اساساً ارزی در آن مبادله نمی‌شود، بلکه فعالان ریسک‌پذیر این بازار براساس تحلیل و انتظارات خویش از روند تغییرات نرخ برابری ارزها به خرید یا فروش جفت ارزها می‌پردازند. همچنین توجه به این نکته لازم است که باید بین این بازار و بازار واقعی تبادل ارز که توسط صرافی‌ها یا بانک‌ها انجام می‌شود، تمایز قائل شد.

با توجه به صوری بودن مبادلات و مال نبودن نرخ ارز، ماهیت مبیع در این بازار مورد مناقشه خواهد بود و کسب درآمد در آن از مصادیق اکل مال بالباطل می‌باشد؛ چراکه نه تنها اسباب ملکیت و تملک بلکه عوضین نیز باید در چارچوب و قالب شریعت تعریف شوند، از سوی دیگر احتمال بالای تحقق ضرر برای فعالان این بازار با توجه به پیشنهادهای اغواکننده اهرم‌های مالی و وجود ریسک غیرمولد و غیرقابل کنترل در آن غرری بودن این مبادلات را تقویت می‌نماید.